

De Sjako M.1854

A. den Hertog schreef in het jubileumnummer van de 'Hollandsche Revue', uitgegeven ter gelegenheid van het eeuwfeest van de Regimenten Grenadiers en Jagers in juli 1929, in zijn artikel "Madame la Mode en de Grenadiers en Jagers", over de reeks tenue-versoberingen, die in het leger waren doorgevoerd; vooral in de aanvang van de tweede helft van de vorige eeuw: "..... te veel was er opeens afgeschaft, te ruw was in zoo luttele jaren het uiterlijk van den Grenadier en den Jager aangetast."

Deze ietwat emotioneel gestelde passage ging allereerst over het, bij bijna het hele leger nieuw ingevoerde, lagere type sjako M.1854.

De toenmalige legerleiding besefte al spoedig, dat dit hoofddekseel toch wel wat erg sober was uitgevallen. Er diende wat meer kleur en fleur in aangebracht te worden en korte tijd later werd deze militaire nouveauté alsnog opgesierd met witte en zwarte aigrettes of rode, zwarte, witte en donkergroene afhangende pluimen (vlammen) van paardehaar, dit alles voor officieren en adjudant-onderofficieren en de genoemde versieringen van wol voor de overige militairen. De verbeterde sjako werd aangeduid met de verzamelnaam: M.1856. Zoals te doen gebruikelijk in die dagen was de Vorst, Koning Willem III, als Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht sterk betrokken bij vele zaken betreffende die krijgsmacht en dus ook met het wel en wee van kleding en uitrusting. Grote veranderingen kwamen steeds onder het toezien oog des Konings tot stand en 'zo behoorde het ook'.

Die grote wijziging nu in de hoofdtooisels werd door Zijne Majesteit bekrachtigd in het K.B. van 15 maart 1854, onder No. 64. Over de opperofficieren, de KMA, het Wapen der Cavalerie en verschillende andere groepen en functionarissen werd in dit besluit niet gerept, doch daarover later in dit artikel.

Om echter een goed inzicht te krijgen in deze, toch wel modieuze veranderingen, want dat waren ze uiteindelijk, is het wel gewenst nu de "Receuil Militair" van 1854 aan het woord te laten, vooral waar het gaat om de juiste, eigentijdse beschrijving van dit nieuwe hoofddekseel. Voor de lezer, die geïnteresseerd is in uniformkundige details zijn en passant de mededelingen in dit K.B., dat er "overtrekken" van "gewascht doek" voor de sjako's worden ingevoerd en de hoed of steek voor officieren afgeschaft wordt, interessante gegevens.

(s-Gravenhage, den 22sten Maart 1854, no. 44, B)

DE MINISTER VAN OORLOG,

Ontvangen hebbende Zijner Majesteits besluit van den 15den dezer, n°. 64, luidende als volgt:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Willende eene wijziging brengen in het hoofdtooiseel voor het wapen der Infanterie, het regnvent Grenadiers en Jagers, voor zoo veel daarbij schakots worden gedragen, daaronder begrepen den staf der Artillerie, het regnvent Veld-Artillerie, de regnrenten Vesting-Artillerie en het korps Pontonniers, het bataillon Mineurs en Sappeurs en de verdere officieren van

het wapen der Genie, mitsgaders voor de militaire Intendanten, de Kwartiermeesters en het verder personeel van de militaire administratie, de Officieren van Gezondheid, de Paardenartsen en eindelijk voor de Provinciale en Plaatselijke Staven.

Op de voordragt van Onzen Minister van Oorlog van den 13den dezer, Kabinet letter IJ 4). Hebben goedgevonden en verstaan, het navolgende te bepalen:

Art. 1.

De hoofd- en verdere officieren bij de staven en korpsen hiervoren genoemd, dragen een schakot van laken, van de kleur van den rok, hoog, van voren zestien en van achteren een en twintig duimen, met zwart verlakt lederen bodem en dito klep, de laatste van binnen groen geverwd, van achteren een zwart verlakt lederen band, in het midden vier duimen breed, en schuins afloopende, zoodanig dat die ter weerszijde, op twee en een halven duim, voorbij de hoeken van de klep eindige, met eene breedte van vijf strepen; zwart verlakt lederen keelbanden, met zwarte gesp, van binnen in den schakot vastgehecht.

Boven om den rand, een schuins geblokt galon, met ingetrokken puntjes, van goud of zilver, volgens het metaal der knopen van de uniform, ter breedte van drie en een halven duim. Van voren eene lis van geplet metaal, lang acht en breed drie duimen, oranje zijden kokarde, op zes duimen afstands boven de klep geplaatst, in het midden voorzien met een gladde gebombeerde kleine knoop (de lis en knoop van zilver of verguld).

Aan beide zijden en van achteren een regtstandig dun koordje van gouden of zilveren tres. Aan de vóórzijde op de klep, een gouden of zilveren koord van bouillons, eindigende ter hoogte van het koordje.

Pompon van gouden of zilveren bouillons, aan de vóórzijde gebombeerd en van achteren plat.

Voor den schakot, bij den staf der infanterie, de tirailleur-kompagnien der bataillons Grenadiers, het Instructie-bataillon, het Algemeen depót van Discipline, het koloniaal Werfdepot, de Provinciale en Plaatselijke staven, het wapen der Genie en de Militaire Administratie, eene granaat. Bij de regenrenten Infanterie,

het nummer van het korps; Bij de Jagers,
een hoorn;

Bij de Artillerie,

een stel gekruiste kanonnen met kroon; En bij de Pontonniers,
hetzelfde met bijvoeging van een anker;

Bij de Geneeskundige dienst, het zinnebeeld (emblème) van dat dienstvak. Alles overeenkomstig het metaal der knopen.

De officieren van de tirailleur kompagnien der Bataillons Grenadiers en die van de Jagers dragen een gouden vangsnouer.

In kleinen marsch-tenuë wordt om den schakot een overtrek van gewast doek gedragen, waarbij alleen de pompon en het koordje op den klep zichtbaar zijn.

Art. 2.

De onder-officieren en verdere manschappen bij de korpsen van de opgewelde wapens, dragen een schakot, in vorm gelijk aan die der officieren, doch van zwart vilt, met zwart verlakt lederen bodem, waarvan de rand ter breedte van drie duimen, naar beneden, omgeslagen is, van onderen een dito band, drie duimen breed.

Zwart verlakt lederen klep, in het midden twee en vijftig strepen breed en van binnen groen. Oranje kokarde: voor de onder-officieren van zijde en voor de overige manschappen van leder; metalen lis, lang acht en breed drie duimen, dito knoop en pompon, de laatste aan de voorzijde gebombeerd en van achteren plat.

Voorts het garnituur onder de kokarde, als dat der officieren, doch even als de lis en pompon, van het metaal der knopen.

Zwart lederen keelbanden met metalen gesp.

Bij de tirailleur kompagnien der Bataillons Grenadiers en bij de Jagers wordt de witte vangsnoer tot dusver in gebruik behouden.

In kleine en marsch-tenuë, is om den schakot een overtrek van gewast doek, waarop alleen de pompon wordt gedragen.

Art. 3.

De Officieren, onder-officieren en manschappen van de Grenadiers, tot wier kleeding de grenadiersmuts behoort, dragen, in kleine tenuë en in dagelijksche dienst, een schakot van grijs vilt, in vorm gelijk aan den heervoren omschrevene, met overtrek en pompon; Voor de officieren tevens het koordje op den klep.

Art. 4.

Tegelijk met het invoeren der schakots, bij art. 1 en 2 omschreven, wordt het dragen van den hoed, voor al de daarbij betrokken hoofd- en verdere officieren, in activiteit, zoo mede voor de officieren bij de Koninklijke Akademie voor de zee- en landmagt afgeschaft.

Art. 5.

De bepalingen van het tegenwoordig Besluit treden, voor zooveel de Officieren betreft, met den 1ste November aanstaande, als algemeen verbindend, in werking, kunnende de Officieren echter van nu af reeds het nieuwe hoofdtoisel dragen.

Voor de onder-officieren en verderen manschappen wordt de nieuw-model schakot niet ingevoerd, dan naar gelang dat de voorraad schakots van het vorig model bij de korpsen zal zijn uitgeput.

Onze Minister van Oorlog is belast met de uitvoering dezes.

's-Gravenhage, den 15den Maart 1854.

(geteekend) WILLEM.

De Minister van Oorlog,

(get.) Baron FORSTNER VAN DAMBENOY.

Accordeert met deszelfs origineel,

De Secretaris-Generaal van het Ministerie

van Oorlog,

(get.) F.A. VAN RAPPARD.

Brengt voorschreven Besluit, mits deze, ter kennis van het Leger, opdat een ieder die zulks aangaat zich dienovereenkomstig zou kunnen gedragen, zullende de vereischte modellen, voor zooveel de schakots der onder-officieren en verdere manschappen betreft, eerlang dezerzijds aan de Hoofd-administratiera der betrokken korpsen worden toegezonden.

Vergunt wijders, aan de Hoofd- en verdere Officieren in het algemeen, voor wie de nieuw model schakot wordt ingevoerd, ook voor zooveel zij niet in art. 3 van het vorenstaand Besluit worden genoemd, om in kleine tenuë en in dagelijksche dienst, een schakot, als de bij dat artikel omschrevene te dragen; zullende de pompon, op al de klein tenuë schakots der Officieren, van massief metaal kunnen zijn.

Gelast dat deze dispositie gedrukt, en het noodeg getal exemplaren daarvan gezonden zal worden aan den Heer Generaal-Majoor belast met de functien van Inspecteur van het wapen der Infanterie, enz.

De Minister van Oorlog,

(get.) Baron FORSTNER VAN DAMBENOY.

(Besluit van den 26sten April 1854, no. 34, den Eden Mei daaraanvolgende, onder no. 69 B, bij afschrift gezonden aan den Inspecteur van de geneeskundige dienst der Landmagt, om aan hetzelfde het vereischt gevolg te doen geven.)

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Gezien Ons besluit van den 15den der vorige maand, n°. 64, houdende de invoering van een nieuw model van schakot bij de onderscheidene staven en korpsen van het Leger;

Op de voordragt van Onzen Minister van Oorlog van den 21sten dezer, no. 57;

Hebben goedgevonden en verstaan, met uitbreiding in zoo ver van de bepalingen in het aangehaald besluit vervat, vast te stellen, dat de kweekelingen bij 's Rijks hospitaal te Utrecht, voortaan, in stede van den hoed, den schakot zullen dragen, zoo als die bij art. 1 van het meergemeld besluit, onder anderen voor de Officieren van gezondheid, is omschreven, doch zonder het koord op den klep en wijders het galon van boven om den rand, mitsgaders de regtstandige koordjes aan de beide zijden en van achteren van geel kemelsgaren, in stede van goud galon en tres, en de pompon van metaal volgens dat der knoopen.

Onze Minister enz.

(get.) WILLEM.

De Minister van Oorlog,

(get.) Baron FORSTNER VAN DAMBENOY.

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz. , enz. , enz.

De grenadiersmutsen en kolbaks vervangen door schakots enz.

Willende, uit aanmerking van het meer en meer kostbare van de grenadier- of beerenvellen muts, die door een schakot doen vervangen, en willende, in verband daarmede tevens, in het algemeen, Benige bepalingen omtrent den schakot in groote tenue vaststellen.

Op de voordragt van Onzen Minister van Oorlog, van den 18den dezer, Kabinet litt. P17.

Hebben goedgevonden en verstaan, met wijziging in zoo verre van de bestaande verordeningen nopens het hoofdtooisel, het navolgende te bepalen, als:

Art. 1.

De grenadiersmuts, tot dusverre bij het regiment grenadiers en jagers gedragen, benevens de kolbak der muzikanten worden afgeschafft en vervangen door een schakot met de versierselen, volgens het model voor de tirailleur kompagnien van genoemd regenvent vastgesteld.

De vangsnieren voor de muzikanten echter in plaats van wit, van rood katoen, doorvlochten met gele zijde.

De tamboer-majoor draagt een kolbak met witte pluim, zoo als voor die der infanterie is vastgesteld.

Art. 2.

Bij de staven en korpsen van het leger, waar de schakot tot dusver niet van Bene pluim of vlam in groote tenue is voorzien, zal voortaan in dit geval, eene afhingende vlam, niet lager afhingende dan tot op den klep van den schakot, worden gedragen, en wel van paardenhaar

voor de Officieren, en van wollen, kemelsgaren of saaijen draden voor de onderofficieren en verdere manschappen.

De kleur der vlam zal zijn:

Rood voor de staven en korpsen, waarbij de Officieren gouden epauletten dragen, met uitzondering van de bataillons jagers en de tirailleur kompagnien, waarbij die donkergroen, en voor de muziekanten, waarvoor hij wit zal wezen, en zwart daar, alwaar de Officieren van zilveren epauletten of borduursels zijn voorzien.

Alleen bij het regenvent grenadiers en jagers, dragen de Hoofd-officieren der grenadiers eene witte en die der jagers eene zwarte aigrette, met vergulde tulp en ring.

De noodige modellen in verband met het bovenstaande, zullen door het Departement van Oorlog worden vastgesteld.

Onzer Minister van Oorlog is belast met de uitvoering dezer. Het Loo, den 23sten Augustus 1856.

(get.) WILLEM.

De Minister van Oorlog,

(get.) Baron FORSTNER VAN DAMBENOY.

Als aanvulling op bovengenoemd K.B. de navolgende gegevens: Plaatselijke Commandanten en Officieren van Gezondheid hadden een vlam van rood paardehaar, terwijl de Intendanten, Kwartiermeesters, Paardenartsen en Apothekersvlammen van zwart paardehaar droegen.

'Voorlopers'

Zoals gezegd, de categorie opperofficieren, de KMA, het Wapen der Cavalerie en diverse andere groepen werden in dit K.B. niet genoemd. Dit is juist, want via vroegere K.B.'s was dit type sjako reeds eerder ingevoerd; het waren eigenlijk de 'voorlopers van het Model 1854.

Reeds op 28 november 1849 krijgt het 4e Regiment Dragonders lichtblauwe sjako's

1. *Cadet K.M.A.*
2. *Artillerist.*
3. *1ste Regt. Dragonders.*
4. *4e Reg. Dragonders.*
5. *Grenadiers.*
6. *Jagers te Paard. Limburgs Bondscontingent.*
7. *Achterzijde sjako 1ste en 3e Regt Dragonders.*
8. *Knopen tot sjako-Dragonders.*
9. *Sjako van gewast linnen van een officier van het 1ste Regt. Infanterie.*
10. *Sjako met gewast linnen overtrek*
11. *Metalen kokarde-manschappen.*
12. *Hoofdofficier der Grenadiers.*
13. *Officier der Militaire Administratie.*
14. *Granaat voor de Genietroepen.*
15. *Flankeur van het 7e Regt Infanterie.*
16. *Knoop tot lis met lederen spie.*
17. *Muzikant van de Militaire Kapel der Grenadiers (later de K.M.K.)*
18. *Hoofd officier der Jagers.*
19. *Opperofficier.*
20. *Officier van het 8ste Regt Infanterie.*

van dit type, terwijl het 1e Regiment Dragonders op 6 oktober 1850 met rode stof overtrokken sjako's krijgt uitgereikt.

De officieren der Dragonders droegen vanaf 23 februari 1850 bij de kleine tenue dergelijke hoofddeksels met een overtrek van zwart "gewricht doek" en zilveren pompons, alles naar de laatste internationale militaire mode, want o.a. in Frankrijk waren ook deze nieuwigheden 'en vogue en dan blijf je in Nederland natuurlijk niet achter.

De cadetten van de KMA kregen in 1852 een sjako, die vervaardigd was van zwart "castoor", een fijne zijde, waarvan ook hoge hoeden werden vervaardigd. Aan de bovenrand, bij de bodem, was een gele galon aangebracht, terwijl drie opgaande dito smalle biesjes 't geheel een uitermate chique aanblik gaven.

De Jagers te paard van het Limburgs Bondscontingent, een geheel afzonderlijke organisatie binnen de toenmalige Nederlandse Armée, hadden groene sjako's met karmozijnkleurige bandgalons, opgaande koordjes met dito pompons.

De officieren van dit Cavalerie-onderdeel droegen op dit hoofddeksel alles van zilver, evenals bij de Dragonders en dit werd bepaald op 16 november 1852.

Nu laten we weer de 'Receuil Militair aan het woord en wel die van 1853:
(s-Gravenhage, den 11den Julij 1853, no. 7, B)

DE MINISTER VAN OORLOG,

Ontvangen hebbende Zijner Majesteits besluit van den 2den dezer, no. 53, luidende als volgt:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Willende eene wijziging brengen in het hoofdtooisel der Generaals, mitsgaders van de Hoofd- en verdere Officieren van den Grooten en den Generalen Staf bij het Leger.

Op de voordragt van Onzen Minister van Oorlog van den laten dezer, no. 35 b; Hebben goedgevonden en verstaan, het navolgende te bepalen:

Art. 1.

De Generaals bij het Leger, de Hoofd- en verdere Officieren van den Grooten en den Generalen Staf, Onze Adjudanten en Ordonnance-Officieren, alsmede die der Prinsen van den bloede, voor zoo veel zij tot de Landmagt behooren daaronder begrepen, en de Adjudant van den Generaal-Majoor, kommanderende de Reserve-Brigade, zullen voortaan, in stede van den hoed, eene schakot dragen, volgens de hierna te melden beschrijving, te weten:

Voor de Generaals.

Schakot van donkerblauw laken, met zwart verlakt lederen bodem, dito klep horizontaal aan de schakot geplaatst en van binnen groen, van achteren een zwart verlakt lederen band, in het midden vier duimen breed, en schuins aflopende, zoodanig, dat die ter weerszijde, op twee en een halven duim, voorbij de hoeken van de klep eindige met eene breedte van vijf streepen, de schakot van voren zestien en van achteren twintig en een halven duim hoog. Boven om den rand een gouden galon, ter breedte van zes duimen, aan den boven- en onderkant op vier streepen afstands van den rand, met eene oranje zijden streep doorweven, tusschen die streepen, het galon zigzagsgewijze bewerkt, in dier voege als hetgeen vroeger op den rok door de Generaals werd gedragen.

Van voren eene lis van glinsterende gouden bouillons, lang twaalf duimen; oranje zijde kokarde, op anderhalven duim afstands boven de klep geplaatst, in het midden eene gladde vergulde gebombeerde kleine knoop.

Aan beide zijden en van achteren onder het galon, alsmede van voren onder de kokarde, een regtstandig dun koordje van gouden tres.

Aan de voorzijde op de klep, een gouden koord van glinsterende bouillons, eindigende bij de hoeken van deze, ter hoogte van het koordje.

Pompon van gouden bouillons, aan de voorzijde gebombeerd en van achteren plat. Op de schakot in gala tenue een witte aigrette, met vergulden tulpen ring.

Voor de Hoofd- en Verdere Officieren.

Schakot in vorm en kleur gelijk aan die der Generaals, aan de bovenkant omzet met een schuins geblokt goudgalon, met ingetrokken puntjes, ter breedte van drie en een halven duim; de lis, kokarde, knoop, koordjes en pompon, als boven, doch de bouillons gewoon. Op de schakot eene pluim van nederhangende zwarte hanenvederen.

De pluim van Onze Adjudanten, van witte nederhangende hanenvederen en de knoop op de kokarde gelijk aan die der uniform; voor Onze Ordonnance-Officieren is de schakot van lichtblauw laken en het galon enz. van zilver, de pluim van zwarte afhangende hanenvederen, geheel gelijk aan die voor de Adjudanten der Prinsen van den bloede en de Officieren van den Generalen Staf.

Art. 2.

Al de heervoren genoemde Officieren dragen in kleine tenue, eene, in vorm gelijk aan de heervoren omschreven schakot, met gewast linnen overtrek, zonder rimpels of plooijen, doch met de pompon daarop.

Art. 3.

De gepensioneerde Generaals in uniform verschijnende, kunnen den hoed als tegenwoordig blijven dragen; voor al de overige in dit besluit opgenoemde Officieren wordt dat hoofdtooi- sel, te rekenen van den 1sten Januari] 1854 afgeschaft.

Onze Minister van Oorlog is belast met de uitvoering dezes.

's Gravenhage, den 2den Julij 1853.

(geteekend) WILLEM.

De Minister van Oorlog,

(get.) Baron FORSTNER VAN DAMBENOY,

Accordeert met deszelfs origineel.

De Secretaris-Generaal van het Ministerie van Oorlog,

(get.) O.W. STAVENISSE DE BRAUW. L.S.G.

Brengt voorschreven besluit mits deze, ter kennis van het Leger, onder bijvoeging tevens van eene juiste afteekening der verschillende, bij het besluit gearresteerde modellen, en met verdere bepaling, dat de schakots, volgens die modellen van nu af aan, door de Heeren Generaals, Hoofd- en verdere Officieren die zulks aangaat, zullen moeten worden gedragen; blijvende het dragen van den hoed, nog tot en met ultimo December aanstaande vergund. Gelast dat deze dispositie gedrukt en het noodeg getal exemplaren daarvan gezonden zal worden aan:

den Heer Generaal-Majoor belast met de functien van Inspecteur van het wapen der Infanterie; enz.

(get.) Baron FORSTNER VAN DAMBENOY.

Tenslotte worden op 28 juli 1854 bij de Dragonderregimenten de casque's afgeschaft en worden de regimenten 1, 2 en 3 nu van donkerblauwe laken sjako's voorzien, waarvan de bovenband bij het 1ste en het 3e Regiment van rode saai, en die van het 2e Regiment van witte katoen is vervaardigd. Het 4e Regiment behoudt de lichtblauwe sjako met de witte uitmonstering.

Alle dragonderregimenten behouden de witte vangsnieren en de zwarte afhangende paardeharen pluimen, voor de officieren pluimen van zwarte haneveren.

De ordonnans-officieren van Z.M. de Koning krijgen op 3 augustus 1855 donkergroene lakense sjako's met zilveren uitmonstering. Deze sjako's worden op 12 september 1856 vervangen door een muts van lichtbruin ottervel.

De officieren van de Koninklijke Marechaussee ontvangen op 23 juli 1856 bij de kleine tenue een sjako met omtrek en zilveren pompon als voor officieren der Dragonders. Het sjako-model M.1854, eigenlijk reeds in 1849 bij de Dragonders ingevoerd, was met de pluimen en de aigrettes, de snoeren, de metalen emblemen en de veelkleurige galons werkelijk 'een kind van zijn tijd', dat niet behoefde onder te doen voor die uit de legers van de ons omringende naties.

('s Gravenhage, den 14den Junij 1854, no. 10, B.)

Aan de Kommandanten van de Brigades Infanterie en van de Reserve Brigade, alsmede van de kommanderende Officieren van het Instructie Bataillon, Algemeen Depôt van Discipline en Koloniaal Werfdepot en aan den Inspecteur der Artillerie.

Schakots. Ter voorkoming van allen twijfel omtrent de toepassing van het Koninklijk besluit van den 15den Maart 11., no. 64, houdende wijziging van het tot dus verre bestaan hebbend model van schakot, op de adjudant-onderofficieren en de vaandel dragers bij de Infanterie en Artillerie, als ook op de conducteurs der Artillerie 1ste klasse, rang hebbende van adjudant-onderofficier, heb ik goedgevonden te bepalen, dat die onder-officieren, zullen dragen de schakot bedoeld bij art. 1 van opgemeld besluit, met dien verstande, dat de pompon, mitsgaders dat de band boven om, de koordjes oplopende langs, en het koord liggende op de klep van de schakot, in stede van enkel goud galon of koord, zullen wezen half van goud galon of koord met gele zijde, volgens de modellen welke daarvan dezerzijds aan de hoofd-administratie der betrokken korpsen, worden toegezonden.

UHEG. van die beschikking onderrigtende, heb ik de eer UHEG. te verzoeken, op de naleving daarvan, de vereischte order te stellen.

De Minister van Oorlog,

(get.) Baron FORSTNER VAN DAMBENOY.

NB. Bij de bovenbedoelde beschikking is tevens bepaald, dat de pompon, mitsgaders bovenband om en de koorden loopende langs de schakot, der adjudant-onder-officieren, standaard dragers en pikeurs bij het 1ste en Ode regenvent Dragonders, en het regenvent Jagers te paard, in stede van geheel zilver galon of koord, voortaan zullen zijn, half van zilver galon of koord, met witte zijde, als ook dat door de fortificatie-opzigtters in stede van den hoed, de schakot zal worden gedragen, van het model bedoeld bij art. 1 van het besluit van den 15den Maart 11., no. 64, met dien verstande evenwel, dat de pompon, mitsgaders de band boven om, de koorden oplopende langs, en het koord liggende op de klep van de schakot, in stede van enkel goud galon of koord, met gele zijde, volgens de modellen voor den adjudant-onder-officier bij het Bataillon Mineurs en Sappeurs vastgesteld.

Geraadpleegde literatuur en andere bronnen

* Recueil Militair, bevattende de wetten, besluiten en orders betreffende de Koninklijke Nederlandsche Landmagt. Gedrukt' en uitgegeven op speciale autorisatie van het Departement van Oorlog, 's-Gravenhage, Gebr. van Cleef, 1853, 1854, 1856.

* F. J. G. ten Ras, De uniformen van de Nederlandsche Zee- en Landmacht hier te lande en in de koloniën, naar aquarellen of tekeningen van J. Hoynck van Papendrecht, W. C. Staring en J. P. de Veer, 's-Gravenhage, Gebr. v. Cleef, 1900. 2dln.

* Handleiding tot de kennis van de bestaande kriegsregeling der Landmacht door H. Hardenberg, Hoofd-Intendant bij de militaire administratie, Secretaris-Generaal van het Ministerie van Oorlog (Twaalfde Hoofddeel). 's-Gravenhage, bij de Erven Doorman 1869.

* `De Hollandsche Revue', 1 juli 1929, 34ste Jaargang nr. 13. Jubileumnummer ter gelegenheid van het eeuwfeest der Regimenten Grenadiers en Jagers 1829 - 7 juli - 1929. Artikel door A. den Hertog: `Madame La Mode en de Grenadiers en Jagers.

* Documentatie F. Smits te Voorburg.